

U/14

Szózat a Galilei Kör ifjúságához

Polányi Károlynak Ady Endre emlékére tartott

gyászünnepélyen mondott

beszéde

1919

Tíz év előtt volt, hogy egy új diákkör egy ismeretlen költő ünneplésének szentelte az ő márciusi ünnepét. A költőnek és a körnek is kevesen ismerték a nevét és akik ismerték, a gúny és a bágalom szólamaival hallották csak felőlük. A költő a nagyközönség számára érthetetlen nyelven új hitet hirdetett, új mártírságra vállalkozott. Amit idehaza hazának neveztek, azt megtagadta és elátkozta, s a hazátlanok hazáját vallotta otthonának. Ennek a költőnek szentelt márciusi ünnepel indult utnak most tíz éve a magyar értelmiségnek az a töredéke, akit ifjúsága avatott a költő hivatott közönségévé.

A becsmért és megbélyegzett diákcsoport a Galilei Kör volt. A kinevetett, kigúnyolt és üldözött költő neve: Ady Endre.

Az idegenbe szakadt költőnek jól esett ez az első visszhangja szavának. Erőt adott neki és bátorítást, mint mondotta, és mindig hálával emlékezett meg róla.

De a Galilei Kör történetében is döntő maradt ez az esemény. Nem véletlen, hogy nem irodalmi vagy költői társaság, hanem az ifjúság volt az, aki elsőnek állt melléje. Mert Ady nem új irányt hozott, hanem új kort. Irányok közönségét hajlamok és vérmérsékletek szabják meg, új korszak költőjét csak új nemzedék fogadhatja be. A világforradalom/^{elő}hangját Ady írta meg, a nemzedék, amelyhez szólt, forradalmas kiválasztott nemzedéke volt.

Öt évig kísérte a költő dalával az ifjuság hangjait.

Öt éven át ment az ifjuság, dalának janicsárjai, rohamról rohamra. Ekkor eljött, már betegesen az ifjuság márciusi ünnepére, mint régi barát és ekképpen bucsuzott el tőle:

"És most szívemnek ifju testvérei, bocsássátok meg régi és örökös embereteknek, hogy ma nem tud többet szólni - hiszen a több se volna szeretőbb és több - és bocsássátok ^{el} őt békével. Ifju szivatek öreg testvére most fiatalon dobog s azt akarja, hogy ne szakadjon el soha tőletek, a fiatalságtól, az igazságtól, a forradalomtól."

Ady Endre valóban a forradalom költője volt. Az emberi lét megoldhatatlan disharmóniái ellen kétféleképpen védekezik az emberi kedély. Zsongatai és felejtettai a lét disharmóniáit a szépség dalaival - ezt teszik a nagy Altatók. Az énekek éneke, Homeros, Goethe vagy Arany János. De vannak, akiknek az a hivatásuk, hogy fokozzák a lét türhetetlenségének a tudatosságát, hogy a régi formák izzó abroncsait szétvetve kevésbé kiazó pántokba és béklyókba zárják a kedélyt. Ezek a nagy Tudatosítók, az emberiség Ébresztői. Az ébresztő költőkből táplálkoznak a forradalmak; példák rá Jezsaiás és Tyrtaios, Jézus, Byron, Puskin és Petőfi. A kortársak, ezt félreértve, hatásukat szűk történelmi rekeszbe börtönzik be, és azt hiszik, hogy kimerültek az ő céljaik azokban a forradalmakban, amelyek ő belőlük merítették céljaikat. Ám Tyrtaios dala minden előharcost az emberiség legjobb-jává avat, nemcsak a hazáét, akit énekelt, hanem a hazátlanságét is. Jézus szavai pedig: "Nem békét, hanem harcot jöttem hirdetni és harc lesz apa és fia, anya és leánya között" - minden eszmei igazság örök kérlelhetetlenségét hirdetik, nem a tetrarcha elleni lázadást, amelyért kivégezték. Ady Endre is az örök Ébresztők közül való, akik magának az életnek a forradalmát

teszik meg a lélek életévé. És így túlélük a forradalmakat, mivel hogy ők a forradalom maga.

Ám a félreértés is örök: a kortársak a költő lelkének feszültségéből kipattanó villámokat aszerint értelmezik, hogy mely történelmi esemény villámhárítója vezeti le azokat, És ami-után a villám lecsapott, elmerülnek ismét a most már éberségnek nevezett álmukba. De a legtragikusabb a félreértés költő és kora között akkor, ha - mint ma van - a költő hitetlen korban születik, oly korban, amelyik a lélek, az eszme és a szellem valóságát tagadja.

Ady nem azzal akarta korát szolgálni, hogy parancsokat kért tőle, hanem azzal, hogy parancsokat osztogatott neki. Így irt:

Zsinatokat doboltam, hogyha tetszett,
S parancsoltam élükre seregeknek
Hangos Dózsát s szapora Jacques Bonhommeot.

Ez az örök Ébresztők szava.

Nekünk ugyebár, a kor embereinek, ezzel szemben az a hitünk, hogy nem az egyes emberek csinálják a történelmet, Egyéni vélemény, egyéni vágy és óhaj nem számítanak, csak a közös sors teremt valóságot. Az elszigetelt lélek sóvárgása és panasza számunkra nincsen, mi csak a társadalom valóságában hiszünk, csak a személytelen tényekben. Hisszük, hogy van tőke, hisszük, hogy van munka, háboru, válság és osztályharc. És hisszük, hogy ezek és csak ezek az emberiség élete.

De Testvéreim, ime itt vagyunk mégis, hogy gyászoljunk egy furcsa embert, egy felelőtlen rímkovácsot, aki azt álmodta, hogy mi vagyunk a zsinat, akit ő összedobolt és hogy ő küldte a Dózsáit Magyarországnak. És ime, mi valóban gyászoljuk őt és gyászszinatot tartunk az ő parancsára, az ő emlékének a tiszt-

teletére. Vezérünk ő.

Mert hisszük csak, hogy hisszük, hogy csak a társadalom valódi, az egyén nem. A költő vágyai, óhaja és panaszai egyéniek, olyan egyéniek, hogy csak a rim szárnyán száguldó képzelete a kedélynek vihet el oda, ahol az ilyen vágyat megérteni lehet és mégis: ő a lélek vezére.

És azt hisszük ugyebár mi, a kor emberei, hogy a társadalmi valóság dönti el az emberi lélek sorsát, a költő lelkéét is. Hogy a megszámlálható és megmérhető tényei a külvilágnak a társadalomnak az az alapja, amely minden lelki élet tervrajzát megadja, amelyen annak az épülete felépül. A társadalom fejlődésének a menetétől függ a gondolatok sorsa, a gazdasági haladás irányától az ábrándok jelentősége. Hisszük, hogy a vezető fáklya csak a felcsillámló visszfénye a tömegekben lappangó forradalmi tűznek és, hogy a költő harci riadója puszta visszhangja a társadalmi földrengés morájának. Hisszük, hogy nem az érzéseink indítják meg a világot, hanem a világ indítja meg bennünk az érzelmeket, hisszük, hogy nem eszméink képére alkotjuk meg a való életet, hanem hogy a való élet puszta tükrözése az eszméletünk.

De ime, hisszük csak, hogy hisszük ezeket, tisztelt gyülekezet. Mert a társadalmi valóság és a költő eszmélete közötti hősi és fenséges küzdelem nem lehet látszat, hiszen nincsen, ami annál létezőbb volna. Mert ez a küzdelem ~~sz~~ fájdalom és erőlködés, teremtő akarat, eleven látomás. E küzdelem megrendít bennünket és ez a megrendülés itt van, jelen van. Vagy csak a könny volna igazi, amelyet a fájdalom kicsordít, de ez a mi fájdalmunk amely annál előbb volt és mélyebben él, csupán látszat volna? De mi értelme van látszatról beszélni, ha nincsen valóság, és mi a valóság, ha nem a költő lelkének viaskodásai és a mi megille tödött gyászunk, amellyel a hőst elsiratjuk?

És hiszünk ugyebár abban, hogy az emberiségnek alkalmazkodnia kell a társadalmi valósághoz, hogy a külső dolgok a valódi dolgok és, hogy a tudomány az utmutató bennük. Hisszük, hogy nem az emberek csinálták a háborút, hanem a viszonyok, hogy nem mi emberek vagyunk felelősek érte és bűnösök benne, hanem a viszonyok és, hogy ezért nem magunknak kell megváltozunk hanem a viszonyoknak. A mi korunknak az a hite, hogy az emberi lét önmagában jelentés nélkül való, a mai emberiségnek az a hite, hogy ő valójában nincs is. Mert mi hiszünk abban, megrögzött és eltökélt hittel, hogy hitetlenek vagyunk, hogy mi vagyunk a hitetlenség kiválasztott nemzedéke, akik meg fogjuk találni a hitetlenség igézetföldjét: a tökéletes intézmények és berendezések világát. Ez a hitetlenek hite: csak így kell szólania mindenkinek, csak erre vagy arra kell szavaznia mindenkinek, ezt vagy azt kell lelőnöd, és minden jó és tökéletes lesz, anélkül, hogy meg kellene változunk. A hívő pedig így szól: megváltozom és minden megváltozott. Ha csak egy kicsit változtam meg, már megváltozott a világom, és ha a többiek is megváltoznak, meg változott az egész világ. A cselekvést pedig azon már en, mennyire szolgálja a megváltozásomat.

De ime, hiszük csak, hogy hitetlenek vagyunk, tisztelt gyülekezet, mert miközben a hitetlenséget hirdetjük, ime meghajtjuk gyászlobogónkat a hit hőse, a költő előtt, és magunk is az önfeláldozás útján igyekszünk követni példáját. Titokban magunk is megváltozunk, mert titokban mindannyian hiszünk.

Semmiféle tudomány nem változtathatja meg, csak megerősítheti azt az igazságot, hogy a madár nem a nehézségi törvény folytán, hanem annak ellenére repül, hogy a fa nem a gazdaságosság elve, hanem teremtő bőség elve szerint fakasztja levelét, hogy a társadalom nem az anyagi érdek folytán, hanem annak ellenére

emelkedik mind magasabb eszmei fokra és hogy az emberi hit, erő és önfeláldozás nem az anyagi érdekek lefelé húzó nehézségi ereje, hanem a vele szembeszegülő szellem szent törvénye szerint vezetnek beennünket felfelé!

Ady írta "A kényszerűség fájá"-t.

Nem tudom, mi vagyok,
Vád akartam lenni,
Vád, nem ijedelem
S mint szép példaadás
Virágzik, gyümölcslik
Szegény, szelid fejem.

Oh, én kényszerű Rend,
Tagadás fejfája,
Latorból szent szülő,
Oh, én, szegény, szegény,
Pártütőből pártos,
Uzsorás zendülő.

Ady Endre, visszaadtad a hitet egy hitetlen nemzedéknek, utat mutattál az eltévedetteknek.

Itt van az Idő, amelyet a gyermekek szemében olvastál:

Szemetekben rejtőzik a titok:
Mi lesz a Tisza-Duna táján majdan,
Ha mi könnyes jajban,
Jajban és könnyben hunytuk le szemünk
S a Föld megindul s háborogni fog.

A Föld megindult és háborog. De amíg magyar van és lesz, és magyar ifjúság, mi a nagy forradalom magyar barbárjai lelkünkhöz sötétjében feléd fogunk tekinteni és így fogunk szólani: "nekünk nem hiába daloltál".

P.K.

Polányi Károly

Meghívó a Galilei Kör és régi galileisták
Ady Endre gyászünnepére

Az ünnepélyt február 6-án, csütörtök este 7 órakor
tartjuk a központi egyetem kugolatermében.

Sise Miklós megnyitója után

Lukács György méltatja Ady költészetét

Polányi Károly ünnepi beszédet mond

Paulay Erzsé és Beregi Oszkár Ady verseket szavalnak

VI. Anker köz 2.II.4.

(14 in English)

Oration, held ~~in commemoration~~ at the obsequies for Endre Ady, February ~~1919~~ 1919.

A call to the youth of the Galileo Circle

~~in commemoration of Endre Ady~~

It was ten years ago: a newly formed student ^{group} ~~circle~~ dedicated their Fifteenth of March ^{*} celebration to an unknown poet. Both the circle and the poet were ~~widely unknown, and in those days~~ fairly obscure, and those who ~~had~~ happened to have heard their names, heard them mentioned only as objects of derision and defamation. The poet professed a kind of new faith in a language which the general public did not understand, ^{making ready for} ~~making ready for~~ a new martyrdom. What people were used to call the ~~home~~ fatherland, he repudiated and called ^{it} a curse on it, and ^{he} took his abode with the outcast of the earth. With ~~this~~ ^{the} celebration dedicated to this poet did that section of the Hungarian intelligentsia set out on its way, ten years back, who by virtue of their youth were destined to be the poet's audience.

The reviled and stigmatized student group was the Galileo Circle. The name of the derided, ridiculed and persecuted poet was Endre Ady.

To the poet, abroad in a foreign country, this first echo of his word was pleasing. It gave him, as he said, force and encouragement, and he always remembered it in gratitude.

But the event became incisive also in the history of the Galileo Circle. It was not by chance that not a literary or poetic society was first to stand by him, but youth. For Ady ~~did~~ was not the bringer of a new trend, but of a new epoch. The audience of literary trends is picked by individual bent and temperament - but only a new generation can accept the poet of a new epoch. It was Ady who wrote the ^{prelude to} ~~prelude to~~ world revolution,

the generation to which he spoke was the chosen generation of the revolutions.

For five years the poet's song went along with the youth in its battles. For five years the youth stormed ahead, troopers of his song. Then he came to our March celebration, already a sick man, and as an old friend, and took his leave of us, saying:

"And now, young brothers of my heart, forgive ~~me~~ the old man who is forever your man that today he cannot say more - ~~and~~ neither could ~~he~~ ~~be~~ more loving or compass more - and let him go in peace. The old brother of your young hearts now beats in youth and wills never to be severed from you, from youth, from truth, from the revolution."

Truly, Endre Ady was the poet of the revolution. ~~Manhood~~ Against the insoluble disharmonies of human existence the spirit of man knows of two different ~~ways~~ defences. To soothe, to make forget the discords of existence ~~by~~ with songs of beauty, - this is what the great dispensers of dreams do. The Song of Songs, Homer, Goethe or János Arany. But there are those ~~whom~~ ~~men~~ who are called upon to make the insufferableness of human existence ever more ~~conscious~~ ^{poignant} conscious, and by bursting the fiery fetters of ancient ~~structures~~ ^{structures} encase the spirit in less tormenting bonds and braces. They are the great dispensers of consciousness, mankind's awakers. The poet-awakers are the nurturers of revolution, they are Jesaiah, and Tyrtaios, Jesus, Byron, Pushkin and Petöfi. The contemporaries, who do not understand, confine their ~~influence~~ influence into narrow ~~historical~~ ^{historical} frames, and assume that their ~~influence~~ ^{influence} aims have spent themselves in the revolutions which drew their aims from them. Yet Tyrtaios' song elevates every ~~pioneer~~

Matt 10, 34 -
(L 10, 26)

fighter and forerunner to humanity's noblest heights, not his country's son only of whom he sang, but also the man who calls no country his own. And the words of Jesus "think not that I am come to send peace on earth; I came not to send peace, but a sword. For I am come to set a man at variance against his father, and the daughter against ^{her mother} ~~her mother~~ ^{every} stand for all that is ~~impassioned~~ eternally inplacable in ~~the~~ spiritual truth, not ^{for} the revolt against the tetrarch for which he was executed. Endre Ady is also one of the great Awakeners, who instill the revolutions of life itself into the life of the soul. Thus they live beyond the revolutions, for they ^{themselves} are the revolution incarnate.

Yet, ~~this~~ misunderstanding is also timeless: the contemporaries interpret the flashes of lightning, that discharge ~~themselves~~ out of the tensions in the poet's soul according to ~~which~~ lightning ~~conducts~~ the chance historical event that served ~~as~~ ^{when} as a lightning conductor. And ~~after~~ the lightning has struck, they fall anew into their slumbers, now called wakefulness. But the misreading between the poet and his time is at its most tragic when - as it is today - the poet is born ~~born~~ into an unbelieving epoch, an epoch which denies the reality of the soul, the idea and the spirit.

Ady wanted not to serve his times in asking for orders and directives. He gave them. ~~He gave them.~~

Zsinatokat doboltam, hogyha tetszett,

S parancsoltam élükre seregeknek

Hangos Dózsát s szapora Jacques Bonhommeot.

It is the Awakener's words.

But we, the children of these times, it seems, have ~~an~~ other beliefs, we hold that history is not made by individual man.

Individual views, individual ~~desires~~ wishes and desires ~~in~~
~~and~~ are of no account, only the common fate creates reality. The
 yearnings and laments of the isolated soul do not exist for us,
 we believe ~~that~~ that only society is real, only the impersonal
 facts are. We believe that capital exists, and so does labour,
 war, economic crisis and class-war. And we believe that they and
 they ^{out} only make ~~from~~ the life of mankind.

~~But my brothers and my sisters, yet we are here together to mourn a strange oddity of a man, an irresponsible rhy-~~
~~mer, who dreamt us up to be the convocation, whom he drummed~~
~~into being, and that he gave Hungary her rebels, her Dózsas.~~
~~And, behold, we truly mourn him and hold a mourner's convocation~~
~~to follow his orders, in honour of his memory. He leads us on,~~
~~but merely~~

And yet, my brothers and my sisters, yet we are here to-
 gether to mourn a strange oddity of a man, an irresponsible rhy-
 mer, who dreamt us up to be the ^{at} convocation, ~~whom~~ he drummed
 into being, and that he ~~sent~~ gave Hungary her rebels, her Dózsas.
 And, behold, we truly mourn him and hold a mourner's convocation
 to follow his orders, ^{and} in honour of his memory. He leads us on.

For we ~~and~~ believe ~~that~~ we believe ~~that~~ nothing but society
 to be real, and the individual ~~is~~ to have no reality. The poet's
 yearnings, desires and laments are individual, so individual that
 only the word's imaginings, racing along on the wings of the
 rhyme can take us to the realms where such yearnings can be un-
 derstood. And yet, he is the leader of the souls.

And we, the children of these times, ~~surely~~ believe, ~~that~~
 it seems, that the fate of the human soul, also of the poet's soul
 is laid down in the reality of society. That the measurable and
 numberable facts of the external world are that foundation of society
 which traces ~~with~~ the layout ^{(on which all inner life is} of ~~the~~ erected.
 The fate of thoughts is laid down in the march of societal evolu-
 tion, and the significance of dreams and fantasies depends on
 the direction of economic progress. We believe, that the torch

ahead is but the reflected gleam of the revolutionary fires that smoulder in the masses, that the ~~batthampun~~ poet's battle cry is a mere echo of ~~the~~ society's earthquake rumblings. We believe that not our ~~feelings~~ ^{emotions} set the world going, but the world sets our emotions going, we believe that we do not shape life in its reality according to our ideas, but that our ideas ~~are~~ ^{are} shaped and consciousness is the mere reflection of real life.

But, behold, we only believe that we believe all this, For the heroic and august contest between ~~the~~ society's reality and the poet's consciousness cannot be ~~mere~~ a mere semblance, nothing in fact is more real than that. For this contest is pain and struggle, creative will, live vision. This ~~struggle~~ strife staggers us, and the ~~amazing~~ staggering experience is present, it is in us. Or could it be that only the tears were real, which our pain brings forth? ^{And} ~~But~~ that pain of ours ~~was~~ which was there before, and was deeper grounded, were mere delusion? But what sense is there to speaking of semblance, ~~if~~ if there is no reality, and what would reality be if not the wrestling of the poet's soul, and our awed mourning, that weeps for the hero.

And we believe, it seems, that mankind must adjust to the realities of society, that the external things are the real things and that science is the leading light in them. We believe that not men, but circumstances made the war, that ~~not~~ responsibility for and guilt in it lies not with us, human beings, but with the circumstances, and that, therefore ^{not we} ~~we~~ ourselves ~~that~~ must change, but the circumstances. It is the creed of our times that human existence in itself is void of significance, the creed of today's mankind is that ~~be~~

actually it does not exist at all. For we believe, with a grimly determined faith that we are unbelievers, that we are the chosen generation of unbelief, that we shall find the ~~man~~ promised land of unbelief; the world of perfect institutions and contrivances. This is the faith of the unbelievers: only let everybody say so-and-so; only let everybody vote so-and-so; only let so-and-so be shot, and everything will be right and perfect, without our having to change ourselves. What the believer says is this: I shall change, and everything will be changed. If I changed but a little, my world would already not be quite the same, and if the others also change, then the ^{whole} world will be truly different. And my actions I shall ~~measure~~ rate according to what ~~measure~~ measure they serve my changing.

Yet, ~~hence~~ we only believe that we are unbelievers, for, while professing unbelief, behold, we lower the colours of mourning to the poet, the ~~man~~ believing hero, and we ourselves are ~~try~~ trying to follow his example in self sacrifice. In secret we all of us change, for in secret we all believe.

There is no science that could alter, only science that will affirm the truth that the bird flies not in accordance with the laws of gravity, but ^{in spite of} ~~against~~ them; that the tree does not spread its foliage according to the law of economic maximization, but ~~in~~ according to the law of creative profusion; that society rises to ~~even~~ higher spiritual levels not in accordance with material interests but in disregard of them; and that human faith, force and self-sacrifice lead us ^{to high} on/ not by the downwards pulling gravitational force of material interests, but by force of the hallowed laws of the spirit which defy them.

Ady wrote "The tree of compulsion"

Nem tudom, mi vagyok,
Vád akartam lenni,
Vád, nem: ijedelem
S mint szép példaadás
Virágzik, gyümölcslik
Szegény, szelid fejem.

Oh, én kényszerű Rend,
Tagadás fejfája,
Latorból szent szülő.
Oh, én, szegény, szegény,
Pártütőből pártos,
Uzsorás zendülő.

Endre Ady, you gave back their belief to an unbelieving generation, you showed the way to the ones who had lost their way.

The time is here which you read in the children's eyes:

Szemetekben rejtőzik a titok:
Mi lesz a Duna-Tisza táján majdan,
Ha mi könnyes jajban,
Jajban és könnyben hunytuk le szemünk
S a Föld megindul a háborogni fog.

The Earth ~~beginns~~ began to slide ~~and~~; it is in uproar. But as long as there ~~is a Magyar~~ are and shall be Magyars and a Magyar youth, we, the Magyar barbarians of the great revolution shall turn towards you in the darkness of our souls and shall say: "to us your song was not in vain."